

Ключевые слова: устойчивое развитие, корпоративная устойчивость, социальная ответственность, стейкхолдеры, социально-экологическая деятельность.

EVOLUTION OF THE CONCEPT OF CORPORATE SUSTAINABILITY

Романенко Т., PhD,
International Science and Technical
University named after Yuriya Bugaya

Abstract. The article to mainstream identifying the categories of «sustainable development», «sustainable development corporations,» «corporate sustainability». Indicated that they have a highly conditional difference in the content. Corporate sustainability is defined as the balance of economic, environmental and social responsibility. It is an indicator of confidence of stakeholders. It is proved that corporate sustainability today is limited. Acts as an attribute of a successful business. The evolution of the concept of corporate sustainability. Three main stages. The first stage — formation and theoretical reasoning. The second stage — the development in relation to the concept of social responsibility, corporate social responsiveness, corporate citizenship, and the concept of stakeholders. The third stage — original symbiosis with modern management concepts (resource concept, the concept of dynamic capabilities). Identify problematic aspects of the formation of the concept. Set its focus on results rather than process. This limits its use in the practice of real business.

Key words: sustainable development, corporate sustainability, social responsibility, stakeholders, social and environmental activities.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2015

УДК 330.1: 658

Репіна Інна Миколаївна*

ГЕНЕЗИС РЕЗУЛЬТАТУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ШЛЯХУ ДО ІНВАЙРОНМЕНТАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. У статті розглянуто постулати інвайронментальної економіки, яка враховує динаміку економічної системи та обмеження природного відтворення економічних ресурсів і формує парадигму соціально-відповідального управління суб'єктами господарювання за тріадної моделі «споживач ↔ підприємство ↔ довкілля». Запропоновано математичний опис результату діяльності підприємства за умови впровадження виробничого, маркетингового та соціально-відповідального управління. Розглянуто цінності та систему показників оцінювання результативності діяльності підприємства за інвайронментальної економіки.

Ключові слова: ресурси, інвайронментальна економіка, модель підприємства, різновид управління, конвергенція, результативність діяльності підприємства.

Вступ. Сучасний етап взаємодії людства з довкіллям характеризується широкомасштабним використанням його ресурсів. Взаємодія суспільства та природи —

* Репіна Інна Миколаївна — доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки підприємств, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», rephouse@mail.ru

це постійне розв'язання суперечностей між необхідністю охороняти природні ресурси і потребою їх споживати, погіршуючи тим самим їх стан або взагалі вичерпуючи певні ресурси довілля. Виходячи з цього людству необхідно переосмислити своє ставлення до процесу використання ресурсів, науково обґрунтувати принципи, методи, технології взаємодії економічної системи з довкіллям. Тобто, переорієнтувати господарський механізм функціонування підприємств на модель інвайронментальної економіки, що має гармонізувати темп їх розвитку з відтворенням природних ресурсів.

Постановка задачі. Окремі аспекти становлення та розвитку інвайронментальної економіки розглядали зарубіжні та вітчизняні вчені: Р. Констанца, Д. Камберленд, Г. Дейлі, Д. Фарлей, Г. Крікер, П. Кругман, І. Фодор, І.Г. Черваньов, Н.В. Грищенко, М.С. Багров, С.В. Костріков, Л.Г. Руденко, О.Г. Стегній та інші. Проте вони в більшій мірі акцентували увагу на аналізі умов сталого розвитку, поданні проблематики цієї концепції та на міркуваннях щодо можливості формалізації виміру природного довкілля сталого соціально-економічного розвитку, інвайронментальної соціології.

Розуміючи, що розвиток підприємств визначається не тільки соціально-економічними умовами, а й станом довкілля, *метою даного дослідження* визначено конвергенцію результатуотворюючих факторів діяльності підприємства в умовах інвайронментальної економіки.

Результати. У рамках неінституціональної теорії, керуючись принципами цивілізаційного підходу до опису дійсності, науковцями доведено, що суспільство послідовно проходить три стадії розвитку, які відповідають його доіндустріальному, індустріальному та постіндустріальному типу. Визначальними факторами розвитку доіндустріального суспільства вважаються сільське господарство, церква та армія. У свою чергу індустріальному суспільству притаманне фокусування на промисловості, де рушійною силою виступає корпорація. З переходом до постіндустріального суспільства першість серед факторів розвитку посідають знання.

На думку академіка НАН України А. Чухно [1, с. 6—7], відмінна риса знань як виробничого фактора полягає в тому, що знання, будучи високоефективним, проникає в традиційні фактори виробництва, перетворює їх, істотно підвищуючи ефективність їх функціонування. Саме тому в сучасному світі поширюється тенденція бурхливого розвитку нових інформаційних і комунікаційних технологій, яка змінює характер розвитку, набуття і розповсюдження знань, а її головним наслідком стає формування економіки знань і становлення освітнього суспільства. Отже, знання набувають значення пріоритетного засобу досягнення соціальних і економічних результатів.

Але слід звернути увагу на те, що в результаті оволодіння новими знаннями при відповідному попиті на продукцію підприємства спроможні збільшувати виробничі потужності та прискорювати темпи виробництва суспільних благ, що зумовлює потребу у залученні більшої кількості природних ресурсів. Це в свою чергу впливає на стан навколишнього природного середовища та здоров'я самого суспільства. І таким чином, при тривалому функціонуванні постіндустріальної економіки («економіки безмежних знань») у результаті діяльності підприємств отримуємо соціально-екологічну кризу. Підтвердження цим міркуванням знаходимо у працях Р. Данлеп, У. Кеттон і А. Шнайберг, які стверджують, що вектор розвитку сучасного постіндустріального суспільства, по суті, спрямований на руйнування природного навколишнього середовища [2, с. 64—67]. Причому їхній стиль аналізу екологічних проблем базується на розумінні матеріально-екологіч-

ної субструктури суспільного життя, якій надають пріоритет над поглядами і поведінкою людської спільноти.

Виходячи з таких міркувань, науковою думкою має бути знайдено перспективну модель економічного розвитку, яка б гармонізувала діалектичні протиріччя активзації ресурсів відповідно до потреб сучасної економіки підприємства.

Постановка такого завдання викликає заінтересованість з боку науковців і практикуючих економістів [3—5], спонукає враховувати крім економічних й не-економічні цінності. На площині цих досліджень і виникла інвайронментальна економіка (Environmental Economics), яка ґрунтується на засадах бережливого ставлення до довкілля та реорганізації системи цінностей задля конвергенції результатуотворюючих факторів діяльності підприємства.

Виходячи з цього, слід зазначити, що сучасну модель підприємства необхідно розглядати в площині трьох контентів «споживач ↔ підприємство ↔ довкілля». Забезпечення збалансованої конвергенції у контенті «споживач ↔ довкілля» має призвести до усвідомлення необхідності збереження однакових прав сьгоднішніх і майбутніх поколінь на використання ресурсів довкілля. Конвергенція контенту «споживач ↔ підприємство» вимагає досягнення справедливості при розподілі матеріальних благ між людьми і економічними організаціями. І, нарешті, конвергенція контенту «підприємство ↔ довкілля» потребує вартісного оцінювання техногенних впливів на довкілля.

Еволюція теорій управління свідчить, що впродовж останніх двохсот років в управлінні як науці відбувся логічний перехід від виробничого менеджменту, маркетингового менеджменту до соціально-відповідального менеджменту. В дослідженні використано математичний апарат опису генезису результату діяльності суб'єкта господарювання за умови впровадження даних різновидів управління (рис. 1).

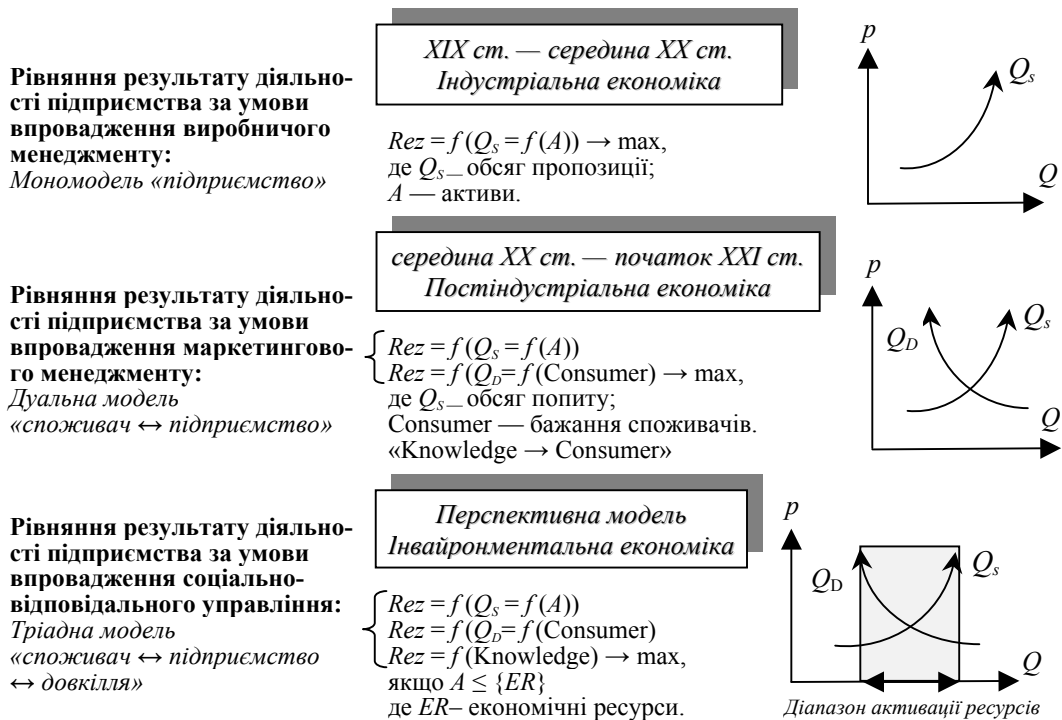

Рис. 1. Генезис результату діяльності підприємства (Rez) за етапами суспільного розвитку та зміни різновиду управління (розроблено автором)

Цільова функція результативності за виробничого менеджменту — досягнення максимального обсягу пропонування за умови ефективного формування та використання активів підприємства. Це вимагає виконання таких завдань: вибір найважливіших напрямів технологічного процесу; визначення обсягу продукції та надання послуг; організація постачання; чітка організація праці на робочому місці; контроль за якістю продукції, своєчасний ремонт техніки та устаткування, здійснення модернізації та реконструкції виробництва.

Проте прагнення до збільшення обсягів виробництва продукції та мінімізації витрат має бути підкріплене запитами споживача на даний обсяг і дану якість, в іншому випадку на підприємстві може утворитися нереалізований залишок продукції, що призведе до зниження ділової активності та конкурентоспроможності підприємства.

Цей недолік виробничого менеджменту усуває маркетинговий різновид управління. Завдання маркетингового менеджменту — всебічне вивчення ринку і потреб споживачів; формування їх попиту; обґрунтування цінової політики; управління комерційною діяльністю підприємства на основі інформації про потреби споживачів і відповідності цим потребам товарів і послуг з метою забезпечення їх конкурентоспроможності на ринку та отримання максимального прибутку. На відміну від виробничого менеджменту, він поєднує в собі аналіз, планування і контроль за діяльністю фірми, спрямований на збереження наявних і завоювання потенційних ринків, має завданням задоволення попиту і досягнення мети фірми.

Ринкова рівновага між пропонуванням і попитом підвищує результативність діяльності підприємства, проте постійний ріст потреб споживачів заохочуючи збільшення пропонування підприємств веде до вичерпування запасів економічних ресурсів, які не встигають відтворюватися.

У світі задля розв'язання даної проблеми дедалі частіше керуються принципом «нульового рівня» споживання економічних ресурсів [6, с. 34—36]. Його назва походить із технології застосування — у визначенні величини економічного ресурсу для активації за нульовий рівень береться його обсяг, використаний підприємством за попередній рік, а на наступний період — перевищення цього рівня споживання обмежується в державному масштабі чітко визначеним коефіцієнтом (це може бути для певних видів економічних ресурсів від 2 до 7 %). Дотримання коефіцієнта обов'язкове, оскільки з порушника стягується штраф, який може перевищити прибутки підприємства. На нашу думку, для організації виваженого споживання економічних ресурсів необхідно дотримуватися простої залежності: $\{R\} > \{ER\} > \{A\}$ (де R — ресурси; ER — економічні ресурси, A — активи підприємства). Нині, коли внаслідок кризи фінансові можливості суб'єктів господарювання обмежуються, а якісні ресурси дорожчають, дуже важливо виявити стратегічні напрями діяльності підприємства і сконцентруватися в питанні активації ресурсів на ключових аспектах бізнесу. Таким чином, має бути сформований оптимальний ресурсний портфель підприємства.

Системне вирішення даної ситуації потребує застосування сучаснішого різновиду менеджменту — соціально-відповідального. За яким питання щодо активації економічних ресурсів мають вирішуватися підприємством виходячи із задоволення інтересів усіх стейкхолдерів даного процесу. Таким чином, множина управлінських рішень лежить у діапазоні активації ресурсів, який відповідає системній гармонізації результату діяльності підприємства зі стейкхолдерами, що відповідає ключовим ознакам інвайронментальної економіки.

Актуалізація переходу суспільного виробництва на модель інвайронментальної економіки ставить перед науковцями нові теоретико-методичні та прикладні завдання, а саме:

- уточнення місця інвайронментальної економіки в системі наукових знань;
- розробка міждисциплінарних підходів і методів дослідження закономірностей функціонування і розвитку суб'єктів господарювання в умовах інвайронментальної економіки;
- дослідження взаємозв'язків між заінтересованими особами в процесі активації економічних ресурсів і формування результату діяльності економічних систем;
- пошук шляхів раціонального ресурсовикористання та забезпечення стійкого розвитку.

Задача пошуку показників стійкого розвитку зводиться до визначення ступеня збалансованості функціонування соціо-еколого-економічних систем. Для цього міжнародними організаціями розроблено велику кількість показників розвитку [7]. До них відноситься запропонований ООН «адаптований екологічно чистий внутрішній продукт» (ЕЧВП), тобто ВВП за вирахуванням вартостей видобутих ресурсів і екологічного шкоди довкіллю в результаті забруднення води і повітря. Світовий банк розраховує показник «істинних заощаджень», який коригує з екологічних позицій валові накопичення в країнах. Іншими організаціями пропонуються: «індекс екологічної стійкості», індекс «живої планети», «екологічний слід» та багато інших. Недостатня теоретична обґрунтованість ускладнює їх зіставлення і комбінування з метою вироблення єдиного показника, що дозволяє об'єктивно судити про стійкість екологічних, соціальних і економічних систем. На нашу думку, в якості узагальнюючих показників результату діяльності суб'єктів господарювання можуть бути використані показники Глобальної Ініціативи зі звітності (GRI), які висвітлюються в нефінансових звітах підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

ПОКАЗНИКИ ГЛОБАЛЬНОЇ ІНІЦІАТИВИ ЗІ ЗВІТНОСТІ (GRI)

ГРУПА ПОКАЗНИКІВ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ	ПОКАЗНИК GRI
Економічна результативність	EC1- EC9
Екологічна результативність	EN1- EN30
Результативність організації праці й гідної роботи	LA1- LA14
Результативність захисту прав людини	HR 1- HR 9
Результативність соціальної діяльності	SO 1- SO 8
Відповідальність за продукцію	PR1- PR9

Запровадження такої системи звітування веде до переосмислення підприємствами результату власної діяльності, зміні цінностей і переходу до соціально-відповідального управління компанією.

Проблема цінностей українського суспільства є найважливішою і дискусійною. Це пов'язано з тим, що Україна проходить дуже складний етап історичного розвитку, коли відбувається перехід від традиційного суспільства з елементами авторитаризму, від держави, хворої на корупцію, до соціально-орієнтованого суспільства і демократичної та відкритої держави. Тому спостерігається зміна кількох ціннісних систем, які склали основу суспільства і держави. Розглянемо анонсовані

трьома підприємствами України системи цінностей і результатів їх діяльності за показниками GRI (табл. 2).

Таблиця 2

**ЦІННОСТІ ТА ПОКАЗНИКИ GRI ПРАТ «ОБОЛОНЬ»,
АГРОПРОМХОЛДИНГУ «АСТАРТА-КИЇВ» І КОНЦЕРНУ «ГАЛНАФТОГАЗ» ***

Підприємство	Цінності	Показники GRI					
		EC	EN	LA	HR	SO	PR
ПрАТ «Оболонь»	Якість Професіоналізм Безпека Ефективність Командний дух	+	+	+	+	+	-
Агропромхолдинг «Астарта-Київ»	<ul style="list-style-type: none"> • Прагнути неможливого, щоб досягти максимального • Працювати єдиною командою, у якій кожний — професіонал • Розвиваючи найкращі традиції ділового партнерства, будувати довгострокові відносини із клієнтами • Піклуватись про світ навколо нас та створювати користь для суспільства • Мислити прогресивно, працювати на перспективу, бути інноваційними та унікальними 	+	+	+	-	+	-
Концерн Галнафтогаз (бренд ОККО)	Інноваційність Результативність Швидкість Турбота про людей і довкілля	+	+	+	-	-	+

* складено автором за даними нефінансових звітів підприємств

Як показав аналіз нефінансових звітів підприємств, на зміну радянській системі декларації сурогатно-колективних, патерналістських цінностей, яка існувала кілька десятиліть, формується нова система цінностей, яка передбачає чітку орієнтацію українців на європейські цінності, на значні ціннісні досягнення українського народу, на моральне оздоровлення суспільства, зростання значення цінностей і культури громадянського суспільства в загальному розвитку української політичної нації порівняно з цінностями держави.

Ключовими прикладними інструментами впровадження інвайронментальної економіки слугують інвайронментальний контролінг, інвайронментальні стандарти та інвайронментальна індустрія, яка включає діяльність з виробництва товарів і надання сервісу для вимірювання, запобігання, обмеження, мінімізації або корегування збитку від забруднення води, повітря і ґрунту, а також для вирішення проблем, пов'язаних з відходами, шумом та іншими чинниками негативного впливу на екосистеми.

Висновки. У нашому дослідженні ми підходимо до розгляду результату діяльності підприємства саме через функцію стійкого розвитку, наголошуючи тим самим на необхідності переходу суспільства на шлях інвайронментальної економіки. Втілення концепції сталого розвитку ще не гарантуватиме динамічного зростання підприємств і збільшення добробуту населення країни, натомість вимагатиме наполегливої роботи й консолідованих зусиль всіх стейкхолдерів.

Література

1. Чухно А. Нова економічна політика (теоретико-методологічні засади) / А. Чухно // Економіка України. — 2005. — № 6. — С. 6–7.
2. Стегній О.Г. Екологічний рух в Україні: соціологічний аналіз. — К.: Вид. дім “КМ Академія”, 2001. — 243 с.
3. Daly H.E., Farley J., *Ecological Economics: Principles and Applications*: Island Press, 2010 — Secodition. — 539 p.
4. Costanza R., Cumberland J., Daly H. *An Introduction to Ecological Economics*: St. Lucie Press, 1997. — 288 p.
5. Багров М.В., Костриков С.В., Черваньов І.Г. До питання формалізації інвайронментального виміру сталого соціально-економічного розвитку суспільства./ М.В.Багров, С.В.Костриков, І.Г.Черваньов // Геополитика и Экогеодинамика регионов —2008. — № 1—2. — С. 5—15.
6. Репіна І.М. Діалектичні протиріччя трансформації ресурсів в активи підприємства / І. М. Репіна // Економічний часопис — XXI: наук. журн. — 2012. — № 11–12 (1). — С. 34–36.
7. The Global Environmental Goods and Services Industry OECD report. — mode access: www.oecd.org/dataoecd/11/10/2090577.

References

1. Chuhno, A. «Nova ekonomichna politika (teoretiko-metodologichni zasadi)» *Ekonomika Ukraini*. 6 (2005): 6–7.
2. Stegnij, O.G. *Ekologichnij ruh v Ukraini: sociologichnij analiz*. — K.: Vid. dim “KM Akademija”, 2001. — 243 p.
3. Daly, H.E., Farley, J. *Ecological Economics: Principles and Applications*: Island Press, 2010. — 539 p.
4. Costanza, R., Cumberland, J., Daly, H. *An Introduction to Ecological Economics*. — St. Lucie Press, 1997. — 288 p.
5. Bagrov, M.V., Kostrikov, S.V., Chervan’ov, I.G. «Do pitannja formalizacii invajronmental’nogo vimiru stalogo social’no-ekonomichnogo rozvitku suspil’stva» *Geopolitika i Jekogeodinamika regionov*, 1—2 (2008): 5—15.
6. Repina, I. M. «Dialektichni protirichchja transformacii resursiv v aktivii pidpriemstva» *Ekonomichnij chasopis* 11—12, no. 1 (2012): 34–36.
7. «The Global Environmental Goods and Services Industry OECD report» www.oecd.org/dataoecd/11/10/2090577.

ГЕНЕЗИС РЕЗУЛЬТАТА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ПУТИ К ИНВАЙРОНМЕНТАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ

Репина И.Н., доктор экон. наук, доцент,
професор кафедры экономики предприятий
ГВУЗ «Киевский национальный
экономический университет
имени Вадима Гетьмана»

Аннотация. В статье рассмотрены постулаты инвайронментальной экономики, которая учитывает динамику экономической системы и ограничения естественного воспроизводства экономических ресурсов, формирует парадигму социально-ответственного управления субъектами хозяйствования в соответствии с триадной моделью «потребитель ↔ предприятие ↔ внешняя среда». Предложено математическое описание результата деятельности пред-

приятия при условии внедрения производственного, маркетингового и социально-ответственного управления. Рассмотрены системы ценностей и показателей оценки эффективности деятельности предприятия в условиях инвайронментальной экономики.

Ключевые слова: ресурсы, инвайронментальная экономика, модель предприятия, разновидность управления, конвергенция, результативность деятельности предприятия.

GENESIS OF RESULT OF ENTERPRISE ACTIVITY ON WAY TO ENVIRONMENTALLY ECONOMY

Repina I., Doctor of Economic Sciences,
Associate Professor,
SHEI "Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman"

Abstract. Realizing that the development of enterprises depends not only on socio-economic conditions but on the environment state, the aim of research is selected the resulting convergence factors of the company in the terms environment economy.

In the article need for finding promising model of economic development is modified that would be harmonized dialectical contradiction activating resources according to the needs of modern business economics. Considered the postulates of environment economy that takes into account the dynamics of the economic system and limiting natural reproduction of economic resources and generates paradigm of socially responsible management entities for triad model «consumer ↔ enterprise ↔ environment». Ensuring the balanced convergence in content «consumer ↔ environment» should lead to the realization of the necessity of preserving identical opportunities for today and future generations to use environmental resources. The convergence of content «consumer ↔ enterprise» requires achieving justice in the distribution of wealth between people and economic organizations. Finally, the convergence of content «enterprise ↔ environment» demands an anthropogenic impacts cost assessment on the environment.

A mathematical description of the company's results in case of implementing the manufacturing, marketing and socially responsible management is suggested. We consider the values and performance evaluation system of the company's result for environment economy. The application implementation key's tools of the environment economy serve environment controlling, environment standards and environment industry, which includes the activities of goods production and services to measure, prevent, limit, minimize or correcting damage from pollution of water, air and soil, as well as to solve problems related to waste, noise and other negative factors affecting the ecosystem.

Key words: resources, environmentally economy, the model of the enterprise, type of management, convergence, result of enterprise activity.

Стаття надійшла до редакції 30.03.2015